

Jan Twardy

Teoria i praktyka kaznodziejskiej posługi Słowa w ujęciu Księdza Profesora Józefa Kudasiewicza

Kieleckie Studia Teologiczne 1/1, 34-53

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Jan Twardy – Przemyśl

TEORIA I PRAKTYKA KAZNODZIEJSKIEJ POSŁUGI SŁOWA W UJĘCIU KSIĘDZA PROFESORA JÓZEFA KUDASIEWICZA

Biblista ze swego powołania jest sługą Słowa – służy on bowiem Pismu Świętemu, odczytuje słowo Boże i przybliża je współczesnemu człowiekowi. Posługa ta jest ciągle aktualna. Sobór Watykański II postuluje: „Trzeba, aby całe nauczanie kościelne, tak jak sama religia chrześcijańska żywiło się i kierowało Pismem świętym” (KO 21). Dlatego w odnowionej liturgii obficie został zastawiony stół słowa Bożego, które wymaga odpowiedniego wyjaśnienia i aktualizacji. Homileci i kaznodzieje powinni więc korzystać z osiągnięć współczesnej biblistyki, u biblistów mają szukać pomocy w przybliżaniu orędzia zbawienia. Bibliści zaś, służąc słowu Bożemu, powinni wychodzić naprzeciw głosicielom słowa Bożego i duszpasterzom.

Ksiądz Profesor Józef Kudasiwicz jest biblistą, który ze szczególną kompetencją zajmuje się egzegezą i teologią, a równocześnie z całym oddaniem służy duszpasterzom. Owocem jego pięćdziesięcioletniej posługi kapłańskiej i pracy naukowej jest obfita twórczość na polu homiletycznym i kaznodziej-skim, którą z tej okazji należy w ogólnym zarysie przybliżyć.

I. Teoria kaznodziejskiej posługi Słowa

1. Publikacje homiletyczne

Zajmując się egzegezą i teologią biblijną, Ks. Profesor Kudasiwicz żywo interesuje się głoszeniem słowa Bożego. Stąd też z wielkim znawstwem i kompetencją, słowem i pismem, wypowiada się na tematy homiletyczne. Sam zresztą przez 12 lat (1972–1982, 1991–1993) był kuratorem katedry homiletyki w Instytucie Pastoralnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Swoje wskazania dla homiletów i kaznodziejów wyraził w przeszło dwudziestu publikacjach homiletycznych i w wielu innych. Dlatego trzeba zaznaczyć, że jego publikacje teologiczne, a szczególnie biblijno-pastoralne są również bardzo pomocne dla homiletów i kaznodziejów.

Kierując się nauką Kościoła, Ksiądz Profesor uwrażliwiał swoich słuchaczy na istotne źródło przemian w teologii i duszpasterstwie, co podkreślał słowami: „Jednym z wielkich osiągnięć Soboru Watykańskiego II było przywrócenie właściwego miejsca Pismu świętemu w naukach teologicznych (KO 24; DFK 16), w liturgii (KI 7; 33), w prywatnej modlitwie wiernych (KO 25; DZ 6)

i w różnych formach duszpasterstwa (KO 24)¹. Dlatego postulował: „W najbliższej generacji musi się zmienić typ i mentalność katolickiego kleru. Jego cechą charakterystyczną będzie żywsze i wszechstronniejsze zainteresowanie literaturą biblijną. Obok Pisma Świętego znajdują się w podręcznej bibliotece komentarze biblijne, dzieła egzegetyczne. Postulat ten nie oznacza wszakże, by katecheta i kaznodzieja przeszli specjalistyczne studia biblijne. Mają się jednak pozytywnie ustosunkować do wyników badań biblijnych i nimi interesować². Konsekwentnie akcentuje on znaczenie Biblii dla teologii i duszpasterstwa, co jest również istotne dla homiletyki³. Dąży do tego, aby całą działalność pastoralną oprzeć na Piśmie Świętym, w nim szukać podstaw teologicznych i źródła motywacji dla duchowości i aktywności kapłańskiej. Stąd spora grupa jego publikacji dotyczy zagadnienia: „Pismo Święte w duszpasterstwie”⁴. Wykłady Księdza Profesora z tej dziedziny były bardzo interesujące, gruntowne i praktyczne zarazem, prowadzone z wielkim zaangażowaniem i zapałem, podobnie jak zresztą wszystkie inne prelekcje⁵. Autor zawsze żyje tym, co przekazuje swoim słuchaczom i czytelnikom. Zapalając innych, sam wprawdzie płonie.

Ksiądz Profesor Kudasiewicz wychodzi z założenia, że Biblia jest podstawowym źródłem inspiracji dla duszpasterskiej działalności Kościoła, a w tym również dla kaznodziejskiej posługi Słowa. Dlatego w swoich publikacjach homiletycznych wskazuje na potrzebę oparcia na Piśmie Świętym zarówno refleksji teoretycznej, jak i praktyki kaznodziejskiej. Wymaga to jednak odpowiedniego korzystania z osiągnięć nauk biblijnych. Stąd już na początku lat siedemdziesiątych Ksiądz Profesor dał temu wyraz w obszernym artykule pt. *Współczesna hermeneutyka biblijna a przepowiadanie*⁶. Postuluje on

¹ J. Kudasiewicz, *Pismo święte w teologii i duszpasterstwie. Rys historyczno-metodologiczny*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. tenże, Lublin 1991, s. 17.

² Tamże, s. 35.

³ J. Kudasiewicz, *Pismo święte w teologii i duszpasterstwie. Rys historyczno-metodologiczny*, s. 17–47; tenże, *Biblia w teologii i duszpasterstwie dzisiaj*, w: *Powołanie człowieka*, t. VI, Poznań 1983, s. 9–38.

⁴ W bibliografii ks. J. Kudasiewicza jest 10 publikacji z tej dziedziny, co wysuwa go na pierwsze miejsce w Polsce. Zob. H. Ordon, *Bibliografia publikacji ks. prof. dra hab. J. Kudasiewicza*, w: *W posłudze Słowa Pańskiego*, red. S. Bielecki (i in.), Kielce 1997 s. 33–45. Zob. także J. Kudasiewicz, *Proforystyka pastoralna. Pismo święte jako księga ludu Bożego*, w: *Wstęp ogólny do Pisma świętego*, red. J. Szłaga, Poznań 1986, 221–275; tenże, *Biblia w duszpasterstwie (I. Dzieje; V. W spotkaniach biblijnych)*, EK, t. II, szp. 415–417; 428–431.

⁵ Zagadnienie „Pismo Święte w duszpasterstwie” było często przedmiotem egzaminów magisterskich z homiletyki.

⁶ J. Kudasiewicz, *Współczesna hermeneutyka biblijna a przepowiadanie*, w: *Współczesna biblijstka polska (1945–1970)*, red. J. Łach, M. Wolniewicz, Warszawa 1972, s. 172–196.

m.in., aby na teologiczne uczelnie katolickie wprowadzić dydaktykę biblijną lub hermeneutykę praktyczną służącą kaznodziejstwu i katechezie. Ten postulat wcielił w życie, prowadząc dla studentów homiletyki wykłady na temat „Pismo Święte we współczesnym przepowiadaniu”. Wskazywał w nich na potrzebę czerpania z osiągnięć biblistyki i uwydatniał sposoby korzystania w pracy nad kazaniem z literackich i teologicznych zasad współczesnej hermeneutyki biblijnej⁷. Stanowi to bowiem nieodzowny warunek wierności słowu Bożemu. W interpretacji tekstów biblijnych szczególnie ważna jest perspektywa historiozbowcza: zapowiedź – wypełnienie, co znalazło swoje zastosowanie w doborze niedzielnych i świątecznych czytań liturgicznych i wymaga respektowania w pracy kaznodziei.

W publikacjach homiletycznych Księdza Profesora można wyróżnić kilka kierunków. Jego refleksja teologiczna ma najpierw wielkie znaczenie dla homiletyki fundamentalnej, gdyż dotyczy teologii słowa Bożego i biblijnych podstaw kaznodziejstwa. Wskazują na to m.in. wymowne tytuły artykułów: *Biblia żywym słowem Bożym*⁸; *Słowo Jezusa pełne mocy*⁹; *Trwałe wartości Ewangelii w świetle «Ewangelii nuntiandi»*¹⁰. Homileci mogą również wykorzystać w wykładach, opracowane przez Księdza Profesora, m.in. takie hasła ze *Słownika teologicznego*¹¹, jak: *Kerygmat, Ewangelia, Królestwo Boże, Apostołowie*. Bardzo pomocne w pracy duszpasterskiej i kaznodziejskiej będą również jego publikacje na temat nowej ewangelizacji. Stanowią one odpowiedź na wskazania i zachęty papieża Jana Pawła II. Wyrazem tej troski Profesora są jego artykuły: *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*¹²; *Ewangelizacja Kościoła polskiego ad intra*¹³.

W uwydatnianiu teologicznych podstaw kaznodziejskiego przepowiadania wielkie znaczenie ma pneumatologia. Zagadnienie to jednak rzadko podejmują polscy homileci. Doceniając jej rolę, Ksiądz Profesor pomógł homiletom i kaznodziejom przez swoją publikację pt. *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*¹⁴. W książce tej zawarł wiele cennych pouczeń na temat roli Ducha Świętego

⁷ J. Kudasiewicz, *Biblia – historia – nauka. Rozważania i dyskusje biblijne*, wyd. 2, Kraków 1986, s. 106–121.

⁸ J. Kudasiewicz, *Biblia żywym słowem Bożym*, w: *Biblia – Sobór – życie*, red. M. Czajkowski, Warszawa 1994, s. 63–78.

⁹ J. Kudasiewicz, *Słowo Jezusa pełne mocy*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 33 (1980), nr 2, s. 101–105.

¹⁰ J. Kudasiewicz, *Trwałe wartości Ewangelii w świetle «Ewangelii nuntiandi»*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 56 (1980), nr 2, s. 67–83.

¹¹ *Słownik teologiczny*, t. I–II, red. A. Zuberbier, Katowice 1985–1989.

¹² J. Kudasiewicz, *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*, „Homo Dei”, 62 (1993), s. 63–74; tenże, *Rok Boga Ojca*, Kielce 1999, s. 5–37.

¹³ J. Kudasiewicz, *Ewangelizacja Kościoła polskiego ad intra*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, 2 (2002), nr 1, s. 5–17.

¹⁴ J. Kudasiewicz, *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*, Kielce 1998, s. 480.

w życiu głosiciela słowa Bożego, w pełnieniu przez niego prorockiej misji Chrystusa oraz w ewangelizacji u progu trzeciego tysiąclecia¹⁵. Wskazania te odnoszą się nie tylko do duchownych, ale i do świeckich głosicieli słowa Bożego. Wszystkim bowiem wyznawcom Chrystusa Duch Święty udziela daru słowa i mocy potrzebnej do składania świadectwa wiary.

Troszcząc się o wysoki poziom duszpasterstwa, a w tym kaznodziejstwa, Profesor zwrócił uwagę na potrzebę odpowiedniej formacji duszpasterzy, czemu dał wyraz w artykule pt. *Formacja biblijna teologów i duszpasterzy w świetle Vaticanum II*¹⁶. Jego troskę o służebny podmiot przepowiadania odzwierciedla także artykuł pt. *Kaznodzieja jako prorok*¹⁷. W biblijnym proroku powinien mieć kaznodzieja wzór wiary i autentycznego świadka Boga, przykład wiernego i owocnego głoszenia słowa Bożego.

Ksiądz Profesor zawsze troszczy się o to, aby na Piśmie Świętym oprócz kaznodziejstwa. Świadczą o tym jego wykłady i publikacje na temat opisanych w Ewangeliach misterii z życia Chrystusa¹⁸, jak: dzieciństwo Jezusa, chrzest w Jordanie, post i kuszenie, cuda, przemienienie na Górze Tabor, męka, śmierć, zmartwychwstanie, zesłanie Ducha Świętego. Przedmiotem tych badań i teologicznej refleksji jest także nauczanie Chrystusa. Znalazło to również wyraz w pracach dyplomowych z homiletyki, które zostaną omówione później.

Odnowa treści przepowiadania dokonuje się m.in. przez właściwą praktykę homilii biblijno-liturgicznej, na co Profesor często zwracał uwagę w swoich wykładach i publikacjach, postulując schemat jej budowy w ujęciu Bruno Drehera: 1) indukcja, 2) przejście do kerygmatu, 3) aktualizacja¹⁹. Ksiądz Profesor bardzo akcentuje znaczenie elementu mistagogicznego w homilii, w którym kaznodzieja powinien wskazywać wiernym na uobecniające się dzieło zbawcze i na źródło zbawczej mocy. Pisze on następująco: „Należy wreszcie pamiętać, że w świetle Vaticanum II każda homilia mszalna winna nawiązywać do tajemnicy Eucharystii”²⁰.

¹⁵ Tamże, s. 11–20, 170–178, 184–187, 358–361.

¹⁶ J. Kudasiewicz, *Formacja biblijna teologów i duszpasterzy w świetle Vaticanum II*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 53 (1977), nr 4–5, s. 172–183.

¹⁷ J. Kudasiewicz, *Kaznodzieja jako prorok*, „Współczesna Ambona”, 23 (1995), nr 3, s. 149–163; także w: *Sługa słowa*, red. W. Przyczyna, Kraków 1997, s. 5–10.

¹⁸ Zob. J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, w: *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, red. W. Granat, E. Kopeć, Lublin 1982, s. 100–175; tenże, *Ewangelie dzieciństwa w przepowiadaniu Kościoła*, w: *Chrystus żywy w sakramentach*, red. J. Myśków, Warszawa 1970, s. 75–98; tenże, *Cuda Jezusa na nowo odczytane*, „Znak”, 51 (1999), nr 509, s. 14–38.

¹⁹ Zob. H. Simon, *Kazanie biblijne. Teoria przepowiadania Bruno Drehera (1911–1971)*, Opole 1995, s. 113–120; B. Dreher, *Biblisches predigen. Ein homiletisches Werkbuch*, Stuttgart 1968, s. 97–101.

²⁰ J. Kudasiewicz, *Biblijna teologia Eucharystii*, w: *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, red. J. Kudasiewicz, Warszawa 1981, s. 231.

Bardzo cenne i pouczające są wskazania Księdza Profesora na temat homilii obrzędowych, czyli związanych ze sprawowaniem sakramentów i sakramentaliów. Rozwinął on refleksję na temat współczesnej homilii chrzcielnej, wyróżniając homilię historiozobawczą, teologiczno-tematyczną i teologiczno-parenetyczną²¹. Omówił także liturgię słowa w odnowionym obrzędzie chrztu i wskazał na zasady harmonizacji czytań biblijnych w homilii chrzcielnej, co odnosi się również do pozostałych rodzajów homilii obrzędowych²². Pouczające są ponadto wskazania Profesora na temat treści homilii eucharystycznej, wynikających z aspektu paschalnego, eklezjalnego i eschatologicznego Eucharystii²³. Uwydatnił on również biblijne i duszpasterskie znaczenie głoszenia słowa Bożego w związku ze śmiercią i pogrzebem chrześcijańskim²⁴. Są to cenne wskazania, bo mało na ten temat piszą homileci polscy w II połowie XX wieku. Pomocne dla kaznodziejów mogą być również wskazania Księdza Profesora na temat kazań pasyjnych, zawarte w publikacji pt. *Zbawienie przyszło przez krzyż*²⁵, o czym także rzadko piszą polscy homileci współcześni. Wyrazem troski Księdza Profesora, aby na Piśmie Świętym oprzeć rekolekcje i przeciwstawić się moralizatorstwu na ambonie, są dwa artykuły z tej dziedziny²⁶. Szereg spostrzeżeń i wskazań natury homiletycznej zamieścił także w swoich publikacjach związanych z Wielkim Jubileuszem Roku 2000²⁷. Píše on jasno, dobitnie i praktycznie, zdecydowanie przeciwstawia się błędom i niedociągnięciom, ale jego uwagi krytyczne zawsze płyną z wielkiej troski o dobro Kościoła w naszej ojczyźnie. Szczególnie zaś akcentuje potrzebę realizacji w praktyce nauczania papieża Jana Pawła II i odpowiedniego do jego wskazań programowania pracy duszpasterskiej. Wymaga to również zacieśnienia współpracy teologów i duszpasterzy.

²¹ J. Kudasiewicz, *Sakrament chrztu. Biblijna teologia chrztu w świetle czytań nowego obrzędu*, w: *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, red. J. Kudasiewicz, Warszawa 1981, s. 40–42.

²² J. Kudasiewicz, J. Łach, *Liturgia słowa Bożego w odnowionym obrzędzie chrztu*, w: *Sakrament chrztu*, red. S. Czerwik (i in.), Katowice 1973, s. 207–215.

²³ J. Kudasiewicz, *Biblijna teologia Eucharystii*, dz. cyt., s. 228–232.

²⁴ J. Kudasiewicz *Słowo Boże w odnowionej liturgii pogrzebu*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 55 (1979), nr 2–3, s. 65–86; tenże, *Biblia w nowych obrzędach pogrzebu*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, t. 29, 1982, z. 6, s. 5–25.

²⁵ J. Kudasiewicz, *Zbawienie przyszło przez krzyż*, „Współczesna Ambona”, 11 (1983), nr 1–2, s. 197–210.

²⁶ J. Kudasiewicz, *Biblia w rekolekcjach nie tylko kapłańskich*, w: *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991 s. 169–190; tenże, *Rekolekcje kapłańskie (artykuł dyskusyjny)*, „Ateneum Kapłańskie”, 1985, nr 458, s. 71–92.

²⁷ J. Kudasiewicz, *Rok Boga Ojca*, Kielce 1999, s. 5–9; tenże, *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*, Kielce 1998, s. 10–20; tenże, *Poznawanie Boga Ojca. Szkice z teologii biblijnej*, Kielce 2000, s. 11–27; tenże, *Kontemplacja Chrystusa – Ikony miłosiernego Ojca. Medytacje biblijno-kerygmaticzne*, Kielce 2002, s. 5–10.

Zbierając powyższe uwagi, można powiedzieć, że Ksiądz Profesor Kudasiewicz bardzo dużo dokonał w dziedzinie dydaktyki biblijnej służącej teorii i praktyce kaznodziejskiego przepowiadania. Wielki jest jego wkład w rozwój posoborowej homiletyki polskiej, a szczególnie w rozwój homiletyki fundamentalnej i materialnej oraz w teorię kazania biblijnego, czyli homilii. Jego wielka troska o to, aby na Biblii oprzeć refleksję homiletyczną wywarła z pewnością swój wpływ na kaznodziejską posługę Słowa. W ten sposób wciela on w życie soborowe i posoborowe nauczanie Kościoła na temat kerygmatycznej odnowy duszpasterstwa. Całe bowiem nauczanie chrześcijańskie powinno opierać się na Piśmie Świętym.

2. Prace badawcze prowadzone na seminarium z homiletyki

Pod kierunkiem Księdza Profesora Kudasiewicza powstało około 240 prac dyplomowych – magisterskich, licencjackich, doktorskich²⁸. Z tego prawie trzecią część stanowią prace badawcze z homiletyki, w tym 45 prac magisterskich, 17 prac licencjackich i 10 doktorskich. Większość tych prac ma charakter biblijno-homiletyczny.

Analizując tematy prac pisanych pod kierunkiem Księdza Profesora, trzeba wyróżnić kilka ich grup i związanych z tym kierunków badań.

Do pierwszej grupy należy zaliczyć prace badawcze z historii kaznodziejstwa i homiletyki. Wśród nich na czoło wysuwa się badanie aspektu biblijnego w kazaniach. Są to zatem prace na temat Pisma Świętego w teorii i praktyce kaznodziejskiej wybranego autora, który był homiletą i pozostawił po sobie zbiory kazań²⁹. Częściej jednak prace z tej grupy dotyczą samego tylko elementu biblijnego w praktyce kaznodziejskiej wybranego autora³⁰.

Badanie elementu biblijnego w kazaniach wybranych autorów doprowadziło do wniosku, że kaznodzieje XIX i I połowy XX wieku traktowali Pismo Święte przede wszystkim jako źródło cytatów, argumentów, przykładów. Czerpiąc

²⁸ W latach 1972–1997 odnotowano 185 prac magisterskich i 27 licencjackich. Na podstawie oprac. G. Kramarek, *Prace magisterskie i licencjackie napisane pod kierunkiem ks. prof. Józefa Kudasiewicza*, w: *Prorok potężny słowem czynem. Prace ofiarowane ks. prof. J. Kudasiewiczowi z okazji 70-tej rocznicy urodzin*, red. B. Schier-Kramarek, Lublin 1997, s. 309–321.

²⁹ H. Haduch (R. Walczak, 1977, mgr); I. Bobicz (A. Piaścik, 1983, doktorat). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 309n.

³⁰ A. Chmielowski (J. Podstawka, 1977, mgr); J. K. Fischer (I. Folcik, 1974 lic); A. Jełowicki (J. Tymiński CR, 1982, lic); M. Kordecki (Z. Zawadzka, 1988, mgr); R. Knendich (S. Ryś, 1982, mgr); Ch. Małysiak (E. Wanat SDS, 1978, mgr); J. Patrzyk (S. Węglarz, 1987, mgr); J. S. Pelczar (J. Rzepa, 1993, mgr). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 309–317.

z Biblii w sposób wybiórczy i jednostronny, gromadzili nieraz większą liczbę cytatów w jednym kazaniu. Był to swoisty dywizjonizm biblijny, a historiozbowcze rozumienie Pisma Świętego schodziło na plan drugi. Ksiądz Profesor Kudasiewicz zauważa: „Biblia została zepchnięta do moralnego pouczenia, które nawołuje do zmiany postępowania. Błędy te, które i dziś są jeszcze popełniane, mają swe źródło w tym, że nie dopuszczono do głosu posłannictwa Biblii, która w tym nurcie kaznodziejskim pełniła rolę pomocniczą i służebną”³¹. Należy więc w pracy nad kazaniem korzystać z osiągnięć nauk biblijnych. Uwydatnia to praca licencjacka o. Wojciecha Zbigniewa Piętowskiego OFM, pt. *Stosowanie hermeneutyki biblijnej w posoborowej homiletyce polskiej*³².

Owocem poszukiwań seminarzystów Księdza Profesora Kudasiewicza jest też szereg prac z historii homiletyki i kaznodziejstwa, które trudno tu szczegółowo prezentować. Dotyczą one m.in. twórczości kaznodziejskiej lub homiletycznej takich autorów, jak: św. Augustyn, ks. Ildefons Bobicz, Nikodem Cieszyński, abp Zygmunt Szczęśny Feliński, bp Jan Jaroszewicz, ks. Krzysztof Kluk, ks. Wacław Kosiński, abp Antoni Szlagowski. Ks. Jan Kaczmarek uwydatnił wkład kieleckiego „Przeglądu Homiletycznego” do polskiej homiletyki okresu międzywojennego (1925–1929)³³. Ks. Jan Korzeniowski przebadł publikacje zawarte w tym czasopiśmie homiletycznym pod kątem Pisma Świętego w teorii kaznodziejstwa³⁴. Powstały też prace badawcze na przykładzie wybranych autorów na temat form kazania biblijnego typu homilia³⁵ i kazanie pasyjne³⁶.

Pod kierunkiem Księdza J. Kudasiewicza powstało ogółem 23 prace badawcze z historii polskiej refleksji homiletycznej i praktyki kaznodziejskiej. Na szczególną uwagę zasługuje wkład Księdza Profesora w badanie elementu biblijnego w historii polskiej homiletyki i kaznodziejstwa.

Drugą grupę stanowi dziesięć prac badawczych z teorii i praktyki kaznodziejstwa w językach obcych. Prace oparte na źródłach w języku niemieckim dotyczą takich autorów, jak: R. Bultmann, B. Dreher, W. Hoffsümmer³⁷. Na współczesnej homiletyce w języku niemieckim oparta jest praca doktorska autora tego artykułu i podejmuje teorię głoszenia cudów Jezusa³⁸. Przybliża

³¹ J. Kudasiewicz, *Pismo święte w teologii i duszpasterstwie...*, dz. cyt., s. 24.

³² Lublin 1979 (mps Arch. KUL).

³³ Lublin 1976 (praca mgr.). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 309.

³⁴ Lublin 1973 (praca lic.). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 320.

³⁵ W. Puchalski (R. Madej, 1986, mgr). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 312.

³⁶ S. Momidłowski (J. Sałek, 1990, mgr); A. Pawłowski (A. Moskal, 1988, mgr); P. Niezgodą (Cz. Rzeszut, 1988, mgr). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 314–315.

³⁷ Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 310, 316.

³⁸ J. Twardy, *Głoszenie cudów Jezusa dzisiaj*, Kielce 2001, s. 13–18.

ten problem również jedna z prac magisterskich na temat aktualizacji kerygmatu cudów ewangelicznych w pomocach do kazań zawartych w *Neues Predigtwerk*³⁹. Z kolei dwie prace licencjackie dotyczą badań dorobku słowackiego homilety Józefa Vrableca⁴⁰. Inna zaś praca oparta została na źródłach w języku starosłowiańskim⁴¹.

Trzecia grupa prac ma charakter biblijno-homiletyczny i dotyczy odczytywania i aktualizacji kerygmatu wybranych perykop biblijnych na przykładzie związanych z nimi homilii w języku polskim. Powstało więc w ten sposób około 30 prac przybliżających misteria życia i nauczanie Jezusa. Problematykę sześciu prac doktorskich z homiletyki uwydatnia publikacja pt. *Biblia w nauczaniu chrześcijańskim*⁴². Celowe byłoby sporządzenie zestawu perykop przebadanych pod kątem biblijno-homiletycznym.

Do grupy prac biblijno-homiletycznych należą także prace pisane na temat: *Aktualizacja kerygmatu czytań biblijnych niedzieli (NN) zwykłej, roku (A, B, C) w polskim kaznodziejstwie po wprowadzeniu lekcjonarza w języku polskim (od roku 1972 do lat dziewięćdziesiątych XX wieku)*. Powstało w ten sposób kilkanaście prac uwydatniających najpierw aspekt egzegetyczno-teologiczny trzech czytań mszalnych oraz ich związek historiozbowczy, a następnie przybliżających sposoby wykorzystania kerygmatu i jego aktualizacji w kilkudziesięciu homiliach przeznaczonych na wybraną niedzielę z wymienionego okresu⁴³. Jest też kilka prac badawczych na temat wykładu i aktualizacji kerygmatu samej Ewangelii z wybranej niedzieli na przykładzie polskiego kaznodziejstwa współczesnego⁴⁴.

Dla pełnego obrazu należy zaznaczyć, że pod kierunkiem Księdza Profesora opracowano także kilkadziesiąt prac egzegetyczno-teologicznych na temat wybranych perykop biblijnych. Prace te mogą być przydatne dla kaznodziejów i ho-

³⁹ T. Gramatyka, *Aktualizacja kerygmatu cudów Jezusa w „Neues Predigtwerk”*, Lublin 1987 (mps Arch. KUL).

⁴⁰ Ks. Lubomir Stanček, *Příklad v teorii i praxi Jozefa Vrableca*, Lublin 1993 (mps Arch. KUL); Ks. Marian Surab, *Koncepcia krestanskeho zivota w homiliach Jozefa Vrableca*, Lublin 1993 (mps Arch. KUL).

⁴¹ S. Batruch, *Perykopa mędrców ze Wschodu (Mt 2, 1-12) w oficjum obrządku bizantyjsko-kijowskiego na święto Bożego Narodzenia*, Lublin 1989 (mps Arch. KUL).

⁴² Red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, s. 9-14, 193-391.

⁴³ Oto niektórzy autorzy prac: J. Dąbek, 1994 (V niedz. WP „A”); W. Ostafiński, 1992 (IX niedz. zw. „A”). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 316-317.

⁴⁴ Autor, rok ukończenia pracy, badane homilie na perykopę z niedzieli lub święta: M. Goliński, 1995 (Mt 13, 1-23 - XV n. „A”); T. Szałanda, 1994 (Mk 2, 1-12); M. Górka, 1995 (Łk 2, 22-40 - Ofiar. Pańskie); K. Lewandowski, 1995 (Mk 16, 15-20 - Wnieb. Pańskie); M. Nowaczek, 1996 (Łk 9, 51-62); W. Sadecki, 1996 (Mt 5, 1-12a - Ur. WW. Świętych); P. Wiracki, 1996 (Mt 9, 39-10, 8 - IX n. zw. „A”). Zob. G. Kramarek, *Prace magisterskie...*, dz. cyt., s. 317-319.

miletów w odczytywaniu i uwspółcześnianiu biblijnego kerygmatu. Na seminarium naukowym prowadzonym przez Księdza Profesora powstało również około 20 prac na temat aspektu biblijnego w katechezie, biblijno-katechetycznych, których zdobycze mogą być pomocne w kaznodziejskim przepowiadaniu.

Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz wykształcił i wychował w duchu wierności Biblii sporą grupę homiletów i głosicieli słowa Bożego. Jego praca twórcza owocuje dziś w działalności uczniów, którzy z kolei wychowują nowe zastępy homiletów i kaznodziejów. Pod kierunkiem Księdza Profesora powstała biblijno-kerygmatyczna, homiletyczna i kaznodziejska szkoła, realizująca soborowe i posoborowe wskazania Kościoła. A do tej szkoły należą nie tylko duchowni, ale także świeccy miłośnicy Biblii i głosiciele Ewangelii. Zdobyli oni cenną specjalizację w zakresie wiernego odczytywania kerygmatu tekstów biblijnych i aktualizowania go w praktyce kaznodziejskiej. Wielu z nich kształci dziś przyszłych kaznodziejów w seminariach duchownych i na uniwersytetach.

II. Praktyka kaznodziejskiego przepowiadania

1. Komentarze biblijno-homiletyczne i medytacje biblijne

a) Komentarze biblijno-homiletyczne

Wskazując homiletom i kaznodziejom na potrzebę korzystania z osiągnięć hermeneutyki biblijnej, Ksiądz Profesor daje im zarazem najlepszy przykład i dostarcza wiele pomocy. Wyrazem tego są komentarze biblijno-homiletyczne i wskazania dotyczące odpowiedniego korzystania z nowego lekcjonarza, co również ma znaczenie dla praktyki kaznodziejskiej.

Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz należy do współpracowników trzytomowego wydania zbiorowego pt. *Komentarz biblijny i homiletyczno-liturgiczny do niedzielnych i świątecznych czytań mszalnych. Cykl ABC*⁴⁵. Jako znany biblista, razem z innymi, przybliżał kaznodziejom orędzie czytań mszalnych w pierwszych tego typu polskich komentarzach opublikowanych po Soborze Watykańskim II. Nie zamieszczono tam jednak nazwisk autorów przy poszczególnych komentarzach, co stanowi niedociągnięcie, gdyż nie wiadomo, kto, co i ile napisał⁴⁶.

⁴⁵ Red. J. Stroba, Warszawa 1973–1975.

⁴⁶ W tomie *Komentarze... Cykl B*, Warszawa 1973, zamieszczono nazwisko ks. J. Kudasiewicza wśród współpracowników przygotowujących komentarze na okres od Adwentu do Bożego Narodzenia oraz na niedziele zwykłe. W pozostałych dwu tomach nie ma nawet takiego rozróżnienia. Należy zaznaczyć, że Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz jest autorem obszernego wprowadzenia do piętnastu tajemnic różańcowych, zamieszczonego w tomie „Cykl B”, s. 436–495. (Na podstawie informacji ustnej ks. J. Kudasiewicza, przekazanej autorowi tego artykułu).

Drugim zbiorem podobnych pomocy dla duszpasterzy i kaznodziejów są wydane przez Towarzystwo Naukowe KUL *Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok ABC i tom S*⁴⁷. Książk Professor Kudasiewicz napisał 35 komentarzy na Ewangelie niedzielne w roku „A”, czyli na perykopy z Ewangelii według św. Mateusza. Natomiast w tomie czwartym „S” zamieścił 17 komentarzy do Ewangelii na uroczystości i święta. W sumie więc 52 komentarze otrzymały podpis jego inicjałami „J. K.” A trzeba zaznaczyć, że komentarze te są bardzo pomocne w przygotowaniu do głoszenia homilii. Dzięki temu hermeneutyka biblijna znalazła swoje zastosowanie w praktyce.

Ucząc korzystania ze stołu słowa Bożego, Książk Professor Kudasiewicz czynił to również na przykładzie wybranych perykop podczas organizowanych w Warszawie kursów dla duchowieństwa z całej Polski⁴⁸. Uczył też odpowiednie czerpania z czytań biblijnych zamieszczonych w obrzędach sakramentów, a w szczególności w obrzędach chrztu⁴⁹ i pogrzebu⁵⁰. Przedmiotem jego wskazań jest także odpowiednia *Adaptacja tekstów biblijnych we Mszy św. z udziałem dzieci*⁵¹. We „Współczesnej Ambonie” zamieszczał materiały do homilii, będące praktycznymi komentarzami na wybrane teksty biblijne⁵². Ucząc kaznodziejów historiozbowczej interpretacji Pisma Świętego na ambonie, dawał temu przykład w praktyce, czego wyrazem są liczne wigilie biblijne lub nabożeństwa słowa Bożego publikowane od roku 1965 w „Kieleckim Przeglądzie Diecezjalnym”⁵³ i w innych miejscach⁵⁴. Nabożeństwa te uczą realizacji zasady jedności Pisma Świętego w głoszeniu kazań, łączenia czytań ze Starego i Nowego Testamentu według zasady historiozbowczej: zapowiedź – realizacja w Chrystusie – ostateczne wypełnienie. Tematyczne powiązanie czytań biblijnych, połączone z odpowiednim komentarzem, wprowadzeniem i homilią, uwrażliwia duszpasterzy (kaznodziejów) i słuchaczy na zbawcze znaczenie słów i czynów Boga.

⁴⁷ *Komentarze biblijne do czytań mszalnych. Rok ABC*, red. S. Łach, J. Homerki, Lublin 1981.

⁴⁸ Zob. H. Ordon, *Bibliografia publikacji ks. prof. dra hab. J. Kudasiewicza...*, dz. cyt., s. 34–35, nr poz. 30, 34, 37, 45, 46, 47.

⁴⁹ Tamże, s. 36, nr poz. 53, 54.

⁵⁰ Tamże, s. 36, 39–40, nr poz. 72, 127, 152, 163.

⁵¹ J. Kudasiewicz, *Adaptacja tekstów biblijnych we Mszy św. z udziałem dzieci*, RBL 30 (1977), nr 2–3, s. 113–127.

⁵² Zob. H. Ordon, *Bibliografia publikacji...*, dz. cyt., s. 45, nr poz. 280, 283; J. Kudasiewicz, *Biblijna teologia zbawienia*, „Współczesna Ambona”, 25 (1997), nr 1, s. 165–173; nr 2, s. 177–186.

⁵³ Zob. J. Kudasiewicz, *Schemat wigilii biblijnej o odkupieniu*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 41 (1965), nr 4, s. 210–212; tenże, *Wigilia biblijna: Lud Boży*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 41 (1965), nr 5, s. 212–215.

⁵⁴ J. Kudasiewicz, *Duch Święty w życiu chrześcijańskim. Nabożeństwo słowa Bożego na drugi rok triduum jubileuszowego*, Kielce 1998.

Kiedy wchodził w życie nowy lekcjonarz, Ksiądz Profesor pomagał duszpasterzom z niego korzystać. Wykładając zasady duszpasterstwa biblijnego i dydaktyki biblijnej, równocześnie wprowadzał je w życie, wcielał w praktykę duszpasterską.

b) Medytacje biblijne

Ksiądz Profesor kieruje się zasadą, że istotnym etapem należytego przygotowania kaznodziei do wygłoszenia kazania jest medytacja homiletyczna lub kaznodziejska. Dlatego też daje duszpasterzom do ręki szereg medytacji biblijnych w formie książek lub publikacji zamieszczanych w czasopiśmie.

Typowym przykładem medytacji biblijnych jest książka pt. *Matka Odkupiciela*⁵⁵. Jej Autor pisze we wstępie: „Jak korzystać z tej książki? Nie jest to książka do czytania, tylko do medytacji. Punktem wyjścia każdej medytacji musi być lektura Pisma świętego. We wstępie (tzw. główce) do każdej medytacji są skrótowo zasygnalizowane teksty biblijne, które należy odszukać i odczytać wraz z ich kontekstem. Z książki można więc owocnie korzystać z Biblią w rękę”⁵⁶.

Podobną pomoc stanowi kolejna książka Profesora pt. *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*⁵⁷. Jej Autor pisze we wstępie: „Książka ta ogranicza się do konkretnych tekstów biblijnych Starego i Nowego Testamentu, w których obecne jest objawienie Ducha Świętego (...) Medytacja biblijna jako gatunek literacki prowadzi do kontemplacji lub akcji, do czynu. I tą drogą również spotyka się z życiem, prowadząc do rachunku sumienia”⁵⁸. Podobną funkcję spełnia trzecia książka pt. *Kontemplacja Chrystusa – Ikony miłosiernego Ojca. Medytacje biblijno-kerygmaticzne*⁵⁹. Autorzy tej książki piszą: „Drogą kontemplacji jest Pismo święte. Jeżeli chcemy doprowadzić wiernych do doświadczenia poznania Pana – to tylko przez Biblię. Ojciec Święty w sposób szczególny proponuje *lectio divina*: «Konieczne jest zwłaszcza, aby słuchanie słowa Bożego stawało się żywym spotkaniem, zgodnie z wiekową i nadal aktualną tradycją *lectio divina*, pomagającą odnaleźć w biblijnym tekście żywe słowo, które stawia pytania, wskazuje kierunek, kształtuje życie»”⁶⁰.

⁵⁵ J. Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991, wyd. 2. Kielce 1996. Tł. na język rosyjski: *Matier Iskupitielia. Biblijskie rozmyślenia*, Moskwa 2000.

⁵⁶ J. Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991, s. 16.

⁵⁷ J. Kudasiewicz, *Odkrywanie Ducha Świętego. Medytacje biblijne*, Kielce 1998.

⁵⁸ Tamże, s. 17–18.

⁵⁹ J. Kudasiewicz, H. Witczyk, *Kontemplacja Chrystusa – Ikony miłosiernego Ojca. Medytacje biblijno-kerygmaticzne*, Kielce 2002.

⁶⁰ Tamże, s. 7.

Bardzo pomocne dla kaznodziejów mogą być medytacje pasyjne pt. *Zbawienie przyszło przez krzyż*⁶¹. Poza tym Ksiądz Profesor zamieszczał medytacje kaznodziejskie we „Współczesnej Ambonie” i w „Pastores”⁶², aby czerpiący z nich głosiciel słowa Bożego mógł się modlitewnie i refleksyjnie przygotować do wygłoszenia kazania.

Należy zaznaczyć, że Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz jest twórcą medytacji biblijnej w Polsce. A nie jest to zwykła medytacja ascetyczna, również bardzo pomocna w pracy nad kazaniem. Medytacja biblijna w ujęciu Księdza Profesora ma charakter teologiczno-pastoralny, łączy bowiem kerygmat z tradycją wiary Kościoła. Jej Autor powołuje się na Ojców Kościoła, wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, naukę soborów, nauczanie papieży, szczególnie często na nauczanie Jana Pawła II, a także na liturgię i teologię. Autor medytacji łączy również słowo Boże z życiem, wskazuje na problemy egzystencjalne współczesnego człowieka, odwołuje się do literatury pięknej i środków społecznego przekazu. W ten sposób uczy wnikać w orędzie zbawienia i łączyć je z życiem człowieka. Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz nie tylko przybliżył teorię medytacji i zachęca do jej praktyki, ale także wprowadza ją w życie. Jego medytacja biblijna wiąże ze sobą element teologiczny i antropologiczny, przerzuca pomost pomiędzy biblijnym „kiedyś” a eklezjalnym, liturgicznym i egzystencjalnym „dzisiaj”. Medytacje te uczą aktualizacji kerygmatu wiernej objawieniu i współczesnemu człowiekowi.

Publikując medytacje biblijne, Ksiądz Profesor uczy refleksyjnego czytania Pisma Świętego. Pomaga przez to wydatnie kaznodziejom w pracy twórczej nad kazaniem, a szczególnie w przygotowaniu adekwatnej aktualizacji biblijnego kerygmatu w kontekście żywej tradycji wiary Kościoła i sytuacji egzystencjalnej słuchaczy.

2. Twórczość kaznodziejska – homilie, tematyczne kazania biblijne, konferencje

Ksiądz Profesor J. Kudasiewicz jest autorem około 300 różnych utworów kaznodziejskich, głównie w formie homilii, a także w formie tematycznego kazania biblijnego i konferencji.

⁶¹ J. Kudasiewicz, *Zbawienie przyszło przez krzyż*, w: *Przez krzyż do chwały. Medytacje, kazania, nabożeństwa pasyjne*, red. J. Nowak, Kielce 2000, s. 130–150. Zob. J. Kudasiewicz, *Logos i etos krzyża*, Warszawa 1980, s. 15.

⁶² J. Kudasiewicz, *Dziewica słuchająca i rozważająca*, „Pastores”, 8, 2000, nr 3, s. 111–119; tenże, *Dziewica modląca się*, „Pastores”, 9, 2000, nr 4, s. 109–116; tenże, *Dziewica prosząca*, „Pastores”, 10, 2001, nr 1, s. 108–120; tenże, *Dziewica trwająca na modlitwie*, „Pastores”, 13, 2001, nr 4, s. 116–127; tenże, *Dziewica ofiarująca*, „Pastores”, 15, 2002, nr 2, s. 110–119.

Swoją twórczość kaznodziejską zamieszczał Ksiądz Profesor od roku 1965 najpierw na łamach „Kieleckiego Przeglądu Diecezjalnego”. Opublikował tam szereg homilii w ramach opracowanych przez siebie wigilii biblijnych⁶³. Znaczną liczbę homilii opublikował Ksiądz Profesor w zbiorowym wydaniu książkowym. Pierwszą taką publikacją jest zredagowana przez trzech autorów *Biblia na co dzień. Komentarz do ewangelii*⁶⁴, zawierająca homilie na dni powszednie w ciągu roku liturgicznego. Jest to pierwszy w Polsce, posoborowy zbiór homilii na dni powszednie w ciągu roku. Według zamierzeń autorów komentarze te mają służyć kapłanom, studentom teologii i osobom świeckim, do czytania i rozmyślenia. Jest to bardzo ceniona pomoc kaznodziejska, która doczekała się pięciu wydań. Podtytuł jej wskazuje wprawdzie na „*Komentarz do ewangelii*”, ale w przedmowie do drugiego wydania zaznaczono: „Komentarz do czytań codziennych ma charakter homilii tematycznej opartej na Ewangelii dnia”⁶⁵. Jest tam również mowa o aspektach treściowych tych homilii. W zbiorze tym Ksiądz Profesor Kudasiwicz zamieścił 150 homilii na Ewangelie dni powszednich od XVII do XXXIV tygodnia zwykłego w ciągu roku. Jego homilie są mocno zakorzenione w Biblii, treściwe i bardzo aktualne. Ich struktura wskazuje na konfrontację kerygmatu z życiem słuchaczy.

We „Współczesnej Ambonie” w latach 1984–2002 ukazało się w sumie 80 homilii Księdza Profesora. Sporą ich grupę zamieścił w zbiorowych publikacjach książkowych wydanych w związku z Wielkim Jubileuszem: 4 homilie do nabożeństw pokutnych w: *Rok Boga Ojca*⁶⁶ 15 homilii w: *Święte Triduum Paschalne*⁶⁷, 9 homilii o miłosierdziu Bożym w: *Jana Pawła II pielgrzymka miłosierdzia do Ojczyzny*⁶⁸.

Należy też wymienić kilka homilii okolicznościowych: 1) Homilia na sprowadzenie ciała błogosławionej Urszuli z Rzymu do Polski, wygłoszona w katedrze warszawskiej na Mszy św. o północy z 26 na 27 maja 1989 roku⁶⁹; 2) Homilia

⁶³ „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, 41 (1965), nr 5, s. 219–222.

⁶⁴ J. S. Grzybek, J. Kudasiwicz, T. Olszański, Kraków 1976 (wyd. 2 Kraków 1977); J. Kudasiwicz, A. Tronina, *Biblia na co dzień*, t. III, VII–XXXIV tydzień zwykły, Warszawa 1998, s. 168–383.

⁶⁵ S. Mędała, *Przedmowa do drugiego wydania*, w: *Biblia na co dzień*, Kraków 1976, s. 9.

⁶⁶ J. Kudasiwicz, H. Witczyk, *Rok Boga Ojca*, Kielce 1999, s. 182n, 196n, 211n, 224n.

⁶⁷ J. Kudasiwicz, S. Czerwik, H. Witczyk, *Święte Triduum Paschalne. Komentarze biblijno-liturgiczne, medytacje*, Kielce 2001.

⁶⁸ J. Kudasiwicz, T. Rusiecki, J. Jagiełka, *Jana Pawła II pielgrzymka miłosierdzia do Ojczyzny. Pomoce duszpasterskie*, Kielce 2002, s. 74n.

⁶⁹ J. Kudasiwicz, *Homilia na sprowadzenie ciała błogosławionej Urszuli z Rzymu do Polski*, „Współczesna Ambona”, 18 (1990), nr 2, s. 118–122.

na 450-lecie Gimnazjum Humanistycznego w Pińczowie (1551–2001)⁷⁰;
3) Homilia w trzechsetną rocznicę bitwy pod Kliszowem⁷¹.

Od 1 grudnia 2001 roku do dziś Ksiądz Profesor zamieszcza swoje homilie na niedziele i święta w Internecie na stronie Kurii Kieleckiej⁷², gdzie jest dział „Czytelnia”, a w nim homilie pt. *Poznać – kochać – naśladować Chrystusa*. Autor nosi się z zamiarem, aby pod koniec roku opublikować te homilie w wydaniu książkowym.

W dobie posoborowego renesansu homilii, znany Bibliista polski wyszedł naprzeciw homiletom, kaznodziejom i słuchaczom słowa, przybliżając im i aktualizując słowo Boże w licznych homiliach. Homilie te są na wskroś biblijne i aktualne, obszerne i treściwe. Charakteryzują się indukcyjnym wstępem (wyjściem z życia), fachowo przybliżonym kerygmatem czytań, z uwydatnieniem ich związku historiozbowczego oraz trafną aktualizacją egzystencjalną i mistagogiczną.

Oprócz homilii sporą grupę stanowią tematyczne kazania biblijne. Ich przedmiotem była jakaś prawda biblijna, np. przymierze, zbawienie, powołanie⁷³. Są to również kazania pasyjne. Jedna z serii 6 takich kazań nosi tytuł: *Droga krzyżowa Maryi*⁷⁴ i przybliży boleści Maryi współcierpiącej ze Zbawicielem.

Ksiądz Profesor napisał też i opublikował szereg konferencji rekolekcyjnych i innych. Zamieszczał je najpierw we „Współczesnej Ambonie”⁷⁵. Sześć konferencji zamieścił w publikacji pt. *Rok Boga Ojca*⁷⁶, a cztery konferencje wygłoszone podczas Misji Jubileuszowych w katedrze lubelskiej opublikował w książce pt. *Chrystus zbawia w sakramentach. Misje Jubileuszowe*⁷⁷.

Zaznaczyć należy, że jest to jedynie szkicowa prezentacja opublikowanej twórczości kaznodziejskiej Księdza Profesora Józefa Kudasiewicza, a jej dokładne przybliżenie wymagałoby osobnych poszukiwań i specjalnych opracowań.

⁷⁰ J. Kudasiewicz, *Akademia małej ojczyzny. Homilia na 450-lecie Gimnazjum Humanistycznego w Pińczowie (1551–2001)*, Kielce 2001.

⁷¹ J. Kudasiewicz, *Homilia na trzechsetlecie bitwy pod Kliszowem*, w: *W trzechsetną rocznicę bitwy pod Kliszowem*, red. K. Słonina, W. Fatyga, Pińczów 2002, s. 5–10.

⁷² Adres poczty elektronicznej Kurii Kieleckiej: kuriakie@kielce.opoka.org.pl.

⁷³ J. Kudasiewicz, *Dobra nowina o Bożym miłosierdziu*, „Współczesna Ambona”, 23 (1995), nr 2, s. 152–162; tenże, *Grzech – pojednanie – pokuta w Piśmie świętym*, „Współczesna Ambona”, 14 (1996), nr 2, s. 162–173.

⁷⁴ J. Kudasiewicz, *Droga krzyżowa Maryi*, „Współczesna Ambona”, 20 (1992), nr 1, s. 11–124; także w: *Przez krzyż do chwały. Medytacje, kazania, nabożeństwa pasyjne*, red. J. Nowak, Kielce 2000, s. 9–33.

⁷⁵ J. Kudasiewicz, *Święci przez powołanie*, „Współczesna Ambona”, 21 (1993), nr 2, s. 123–132.

⁷⁶ J. Kudasiewicz, H. Witczyk, *Rok Boga Ojca...*, dz. cyt., s. 132–175.

⁷⁷ J. Kudasiewicz, H. Witczyk, *Chrystus zbawia w sakramentach. Misje Jubileuszowe*, Kielce 2001, s. 13n, 34n, 50n, 111n.

3. Głoszenie słowa Bożego

O ile publikacje kaznodziejskie można policzyć, to nie sposób zastosować tę metodę w odniesieniu do żywego słowa, a więc wygłoszonych homilii, kazań tematycznych, konferencji i różnego rodzaju przemówień. W ciągu pięćdziesięciu lat było ich z pewnością wiele tysięcy. Ksiądz Profesor często bowiem głosił słowo Boże, czyniąc to z różnych okazji i w różnych sytuacjach, jako kapłan po święceniach, a następnie jako student teologii, a później przez wiele lat jako profesor, ceniony rekolekcjonista, a obecnie także jako infulat, który udziela sakramentu bierzmowania. Spróbujmy więc wyróżnić niektóre kierunki jego działalności.

W ciągu pół wieku od święceń Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz wygłosił wiele serii kazań rekolekcyjnych do różnych grup słuchaczy i w różnych miejscach w kraju i za granicą. Były to przeważnie rekolekcje dla kapłanów, kleryków i sióstr zakonnych.

Ogólnopolskie rekolekcje dla duchowieństwa wygłosił w Zakopanem, a dla księży z diecezji białostockiej rekolekcje w Różanym Stoku. Dla księży z Ruchu Światło-Życie przeprowadził rekolekcje na temat „Kapłan Sługa” w Carlsbergu w Niemczech. Jako ojciec duchowny w Konwiktie Księża Studentów w Lublinie przez 9 lat wygłaszał w roku akademickim cotygodniową konferencję dla konwiktów.

Ksiądz Profesor przeprowadzał też rekolekcje dla kleryków w seminariach duchownych. Są to seminaria następujących diecezji: białostockiej, drohiczyńskiej, gorzowskiej, krakowskiej (2 serie), lubelskiej, łomżyńskiej, rzeszowskiej, sandomierskiej, sosnowieckiej (w Krakowie), wrocławskiej (2 serie). Seminaria zakonne: OO. Franciszkanów w Kłodzku, Księża Chrystusowców w Poznaniu, Księża Marianów w Lublinie.

Wiele żeńskich zgromadzeń zakonnych zapraszało Księdza Profesora z rekolekcjami. Oto zgromadzenia, do których wygłosił rekolekcje: SS. Betanki w Częstochowie, SS. Józefitki w Radnej Górze, Tarnowie, Wrocławiu, Kluczborku (po jednej serii w tych miejscach), Siostry Franciszkanek z Lasek k. Warszawy (2 serie), Instytut Przemienienia Pańskiego (2 serie), SS. Bernardynki w Świętej Katarzynie, SS. Karmelitanki w Łodzi, SS. Karmelitanki w Dysie (2 serie), SS. Urszulanki Unii Rzymskiej (3 serie), SS. Felicjanki w Warszawie – Marysinie, SS. Pallottynki w Gdańsku i w Warszawie (po 1 serii), SS. Urszulanki Szare w Pniewach (3 serie), Instytut Ducha Chrystusa (2 serie), Siostry z Polski pracujące w Anglii (3 serie), Instytut Spigolatrici della Chiesa w Lublinie (2 serie).

Dwa razy na początku roku akademickiego przeprowadził trzydniowe rekolekcje dla studentów KUL. Rekolekcje dla studentów wygłosił też w Toruniu i w Wąwolnicy. Dwukrotnie prowadził w Szlembarku „Oazę” II stopnia dla studentów. Natomiast wielkopostne rekolekcje parafialne wygłosił

w parafii Małogoszcz po powrocie ze studiów w Rzymie. W katedrze kieleckiej wygłosił trzydniowe rekolekcje przygotowawcze do diecezjalnego dnia Jubileuszowego Roku 2000. Razem z ks. prof. Henrykiem Witczykiem, w roku 2000, przeprowadził misje jubileuszowe w katedrze lubelskiej (na temat: „Chrystus zbawia w sakramentach”) i razem z tymże profesorem w Adwencie roku 2001 przeprowadził renowację misji (na temat: „Kontemplacja oblicza Chrystusa”).

Ogólnie można powiedzieć, że w ciągu 50 lat kapłaństwa Ksiądz Profesor przeprowadził ponad 50 serii rekolekcji w kraju i kilka serii za granicą (Rzym, Londyn, Carlsberg)⁷⁸. O wiele więcej przeprowadził dni skupienia, szczególnie dla sióstr zakonnych⁷⁹, a także dla kapłanów⁸⁰ i kleryków⁸¹. Warto byłoby to szczegółowo przedstawić, aby uwydatnić wielki wkład Księdza Profesora w biblijną formację kapłanów, kleryków i osób zakonnych. Np. przez 20 lat, dwa razy do roku (w Adwencie i Wielkim Poście) prowadził popołudniowe dni skupienia dla pracowników naukowych i administracyjnych KUL.

Ksiądz Profesor wygłaszał także homilie chrzcielne, pokutne, z okazji bierzmowania (kilkakrotnie jako infułat), prymicyjne, ślubne⁸², pogrzebowe⁸³. Głosił też kazania z okazji różnych jubileuszy i innych uroczystości. Ucząc wiernego odczytywania tekstów biblijnych i odpowiedniego przybliżania ich orędzia współczesnemu człowiekowi, sam głosił słowo Pańskie, kierując się miłością do Boga i do ludzi.

Obecnie od pierwszej niedzieli Adwentu 2001 roku w każdą niedzielę głosi homilię w kościele Trójcy Świętej w Kielcach, która przekazywana jest przy pomocy Internetu.

⁷⁸ Zob. S. Bielecki, *Biblijstka stosowana w twórczości Księdza Profesora Józefa Kudasiewicza*, w: *W posłudze słowa Pańskiego*, red. S. Bielecki (i in.), Kielce 1997, s. 18.

⁷⁹ Oto niektóre zgromadzenia zakonne, dla których Ks. Profesor przeprowadził dzień skupienia: Małe Siostry Jezusa w Częstochowie i w Lublinie (5 razy), SS. Karmelitanki w Łodzi (6 razy), SS. Urszulanki Szare w Pniewach (2 razy), SS. Nazaretanki w Częstochowie (6 razy), Siostry Polskie w Rzymie, SS. Betanki w Kazimierzu Dolnym, Instytut Ducha Świętego (2 razy). Obecnie raz na tydzień wygłasza homilię dla SS. Karmelitanek w Kielcach.

⁸⁰ Dni skupienia dla kapłanów: Diecezjalny dzień skupienia dla kapłanów prowadzony razem z ks. Henrykiem Witczykiem (Parafia św. Stanisława w Warszawie); Dni kapłańskie dla księży diecezji kieleckiej (w Kielcach); Dzień skupienia dla księży profesorów Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi; Dzień skupienia dla rocznika kapłanów kieleckich z okazji dziesięciolecia święceń.

⁸¹ Między innymi w następujących Seminariach Duchownych: kieleckim (3 razy), lubelskim (2 razy), przemyskim (1 raz).

⁸² Na przykład z okazji ślubu swoich byłych studentów.

⁸³ Na przykład na pogrzebie ks. Edwarda Szafronowskiego (w katedrze kieleckiej).

Piszący ten artykuł widział u Księdza Profesora stopy teczek z rękopisami i maszynopisami wygłoszonych kiedyś homilii, kazań tematycznych, konferencji. Świadczy to o sumiennym traktowaniu pracy nad kazaniem i całej posłudze słowa Bożego. Ta obfita twórczość biblisty i kaznodziei powinna być zachętą do naśladowania go, również w dobie Internetu. Kaznodzieja nie powinien zwalniać się z pisania i starannego przygotowania do głoszenia kazań.

Zapytany o treść wygłoszonych rekolekcji, Ksiądz Profesor odpowiedział, że głosił kerygmat, a nie zaś abstrakcyjne prawdy katechizmowe. Oto niektóre jego wskazania. Przepowiadanie kerygmatyczne jest bowiem głoszeniem Chrystusa żywego, stawia ono słuchaczy wobec osoby Jezusa. Głosząc kazanie należy akcentować związki osobowe, prowadzić do kontemplacji oblicza Jezusa Chrystusa – Syna Bożego Wcielonego, cierpiącego Sługi i uwielbionego Pana. Kaznodzieja powinien tak głosić słowo Boże, aby słuchacze mogli Chrystusa poznawać, kochać i naśladować. Stąd Ksiądz Profesor w czasie rekolekcji stawiał pytanie chrystologiczne: „Kim jest Jezus Chrystus?” Odpowiedź na to pytanie mobilizowała słuchaczy do pogłębienia wiary i przemiany duchowej. Ponieważ zaś często przemawiał do powołanych (duchownych, kleryków, sióstr zakonnych), dlatego poruszał temat: „Powołanie”. Ksiądz Profesor ukazywał im powołanie w świetle Biblii, osobowo, w formie rozmowy człowieka z Bogiem. Oto główne akcenty: Kto powołuje? Czego żąda od powołanych? Bóg powołując człowieka, obdarza go łaską. Grzech to przeszkoda na drodze powołania. Należy więc nawrócić się i pokutować, przeprowadzić solidny rachunek sumienia. Etos powołanych chrześcijan, świeckich i duchownych, jest odpowiedzią na dar i powołanie Boże. U podstaw wymagań moralnych znajduje się indykatyw zbawczy – słowo i działanie Boga. Tak pojęty etos chrześcijański wyraża się przez modlitwę i miłość rozumianą teandrycznie, co oznacza, że dwa przykazania miłości – Boga i bliźniego – są ściśle ze sobą powiązane i nie wolno ich od siebie oddzielać⁸⁴. Człowiek powołany przez Boga powinien mieć program na przyszłość, realizować odpowiedni plan życia. Na zakończenie rekolekcji Ksiądz Profesor zwykle mówił o Eucharystii, która jest lekarstwem i źródłem siły.

Głosząc słowo Boże, Ksiądz Profesor uczył zarazem, w jaki sposób należy się przeciwstawiać moralizatorstwu na ambonie. Jego homilie, kazania tematyczne i konferencje są pouczające również dla homiletów i kaznodziejów. Wskazują bowiem na obfitość biblijnych treści kerygmatycznych i na wielkie perspektywy aktualizacji słowa Bożego w odniesieniu do życia słuchaczy i ich uczestnictwa w sprawowanej liturgii.

⁸⁴ Zob. J. Kudasiewicz, *Etos zbawionych*, w: *Codzienne pytania Antygony. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora T. Stycznia*, red. A. Szostek, A. M. Wierzbicki, Lublin 2001, s. 437–463.

III. Próba oceny i wnioski

Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz, jako szeroko znany biblista, rozwinął równocześnie bogatą twórczość w dziedzinie teorii i praktyki kaznodziejstwa. Jego dorobek w tych dziedzinach jest wprost imponujący. Bez przesady można więc powiedzieć, że jest on również wybitnym homiletą i kaznodzieją. Swoją rozległą wiedzę teologiczną wykorzystał w praktyce duszpasterskiej. Wykładając kompetentnie Pismo Święte i aktualizując jego przesłanie odpowiednio do potrzeb słuchaczy, w ich konkretnych warunkach, dał zarówno homiletom, jak i kaznodziejom, przykład pieczołowitego obchodzenia się ze słowem Bożym na ambonie.

Na szczególną uwagę zasługuje wielki wkład Księdza Profesora w homiletykę materialną. Troszcząc się bardzo o odnowę treści kaznodziejskiego przepowiadania, staranie przybliżał współczesnemu człowiekowi słowa i czyny Boga, a szczególnie misteria życia Chrystusa i Jego nauczanie. Kierował on bowiem swoich uczniów i słuchaczy kazań do Biblii jako głównego źródła odnowy kaznodziejskiej posługi Słowa. Dzięki temu Ksiądz Profesor wychował wielu uczniów w duchu miłości do słowa Bożego, odpowiednio ich przygotował do poprawnego odczytywania biblijnego orędzia. Można więc mówić o biblijno-homiletycznej i kaznodziejskiej szkole Księdza Profesora Józefa Kudasiewicza, w której współczesna hermeneutyka i dydaktyka biblijna znalazły swoją pełną realizację. Jego naukowa, dydaktyczna i wychowawcza praca w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim wywierała i wywiera nadal wpływ na inne uczelnie, gdzie również biblistyka stosowana (hermeneutyka praktyczna) stopniowo znajduje zrozumienie i zastosowanie.

Ksiądz Profesor będąc autorem kilkuset homilii, tematycznych kazań biblijnych i konferencji, jest zarazem wzorem realizacji głoszonych przez siebie zasad. Na uwagę zasługuje jego troska o komentarze biblijno-homiletyczne, medytacje biblijne i biblijno-mistagogiczne homilie. Jego homilie są przykładem realizacji zasady indukcji w kazaniu, czyli wychodzenia z doświadczenia życiowego, a następnie wiernego przybliżania biblijnego kerygmatu i umiejętnego łączenia go z życiem. Pouczająca jest trafna aktualizacja kerygmatu dokonywana w zmienionych warunkach współczesnego życia i w powiązaniu ze sprawowanym misterium liturgicznym. Obok biblijnego kerygmatu w kazaniach Księdza Profesora poczesne miejsce zajmuje żywa tradycja wiary Kościoła, wyrażona przez liturgię, wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego i wierną jemu teologię.

Cenne są również liczne uwagi i spostrzeżenia Profesora na temat współczesnego duszpasterstwa polskiego, jego programowania i usterek, a w tym wskazania dotyczące posługi kaznodziejskiej. Płyną one z głębokiej troski Profesora o dobro Kościoła i jego pasterzy oraz z miłości ojczyzny. Przykładem takiego zaangażowania są publikacje związane z Jubileuszem Roku 2000. Będą one cennym źródłem inspiracji dla duszpasterzy w trzecim tysiącleciu.

Dotychczasowa działalność naukowa, dydaktyczna i pastoralna Księdza Profesora przypadła na czas znamienych jubileuszy. Ujęta została niejako w ramy tysiąclecia chrztu Polski i Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 od Wcielenia Słowa Bożego. Program duszpasterski ujęty został w dwie wielkie nowenny. Kierunek odnowy Kościoła wyznaczył Sobór Watykański II, zaś nauczanie Papieża Polaka stało się wezwaniem do nowej ewangelizacji naszego narodu. Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz ze szczególną uwagą wsłuchiwał się w głos Piotra naszych czasów, często powoływał się na jego nauczanie, zachęcał duchowieństwo i wiernych do realizacji wskazań Jana Pawła II. Za propagowanie nauczania Jana Pawła II w Polsce otrzymał nominację do nagrody „Totus” – Fundacji „Dzieło Trzeciego Tysiąclecia”, dnia 12 października 2002 roku na Zamku Królewskim w Warszawie. Ksiądz Profesor Józef Kudasiewicz jako kapłan i uczony teolog daje narodowi polskiemu przykład umiłowania Słowa Wcielonego i Słowa Objawionego oraz stanowi wzór synowskiej miłości do Kościoła. Czyni to zawsze z głębokiej miłości do człowieka potrzebującego zbawienia. Postawę Czcigodnego Jubilata można by wyrazić przez łacińskie adagium: *sensus fidei – sensus Ecclesiae*. Za pięćdziesiąt lat takiej służby Bogu i człowiekowi śpiewamy uroczyste i radosne *Te Deum laudamus*.

Rozwinięty przez Czcigodnego Księdza Jubilata biblijno-kerygmaticzny i aktualizacyjny nurt w homiletyce polskiej wymaga kontynuacji. Jako homileci i kaznodzieje wyrazimy to przez wierne głoszenie słowa Bożego i miłość do człowieka – aktualnego słuchacza kazań. Kontynuacja tego dzieła będzie wyrazem wdzięczności wobec Mistrza, który wychował wielu homiletów oraz kaznodziejów.

Przedstawiona w zarysie twórczość homiletyczna i kaznodziejska Księdza Profesora Józefa Kudasiewicza stanowi zaledwie skromną prezentację jego dorobku na tym polu. Jest to wypowiedź ucznia o Mistrzu, który całą swoją działalność kapłańską i naukową poświęcił przybliżaniu słowa Bożego współczesnemu człowiekowi. Wypowiedź ta może być jednak zachętą do dalszych badań nad rozległą twórczością biblijno-pastoralną Księdza Jubilata. Wyśpiewując jubileuszowe *Te Deum* za niezwykle twórczą i owocną posługę Słowa naszego Mistrza, jako uczniowie powinniśmy z wdzięcznością kontynuować jego dzieło. Naszą wdzięczność wyrazimy przez modlitwę i wierność słowu Bożemu. Dołożymy starań, aby nowa ewangelizacja była wcielaniem w życie słowa Pańskiego i budowaniem cywilizacji miłości. Wierni Słowu Wcielonemu, jako słudzy Ewangelii, możemy z nową nadzieją budować Kościół w trzecim tysiącleciu.

Ksiądz Jubilat, Profesor i Infulat – Protonotariusz Apostolski, szczególnie uważnie wsłuchuje się w nauczanie Jana Pawła II i pieczołowicie przybliża je duchowieństwu, klerykom, siostronom zakonnym i wiernym. U progu trzeciego tysiąclecia świętujemy złoty jubileusz kapłaństwa naszego Profesora, Ojca

naukowego i Wychowawcy. Zobowiązuje to nas uczniów i słuchaczy do kroczenia drogą naszego Mistrza i Nauczyciela. Busołą na tej drodze niech będą dla nas bardzo aktualne słowa Papieża Polaka:

„Musimy naśladować entuzjazm apostoła Pawła: «wytężając siły ku temu, co przede mną, pędzę ku wyznaczonej mecie, ku nagrodzie, do jakiej Bóg wzywa w górę w Chrystusie Jezusie» (Flp 3, 13-14). Musimy wspólnie naśladować kontemplację Maryi, która po pielgrzymce do świętego miasta Jerozolimy powracała do domu w Nazarecie, rozważając w sercu tajemnicę Syna (por. Łk 2, 51).

Zmartwychwstały Chrystus, który przyłącza się do nas w drodze i pozwala się rozpoznać – tak jak uczniom z Emaus – «przy łamaniu chleba» (por. Łk 24, 35), niech zastanie nas czuwających, gotowych rozpoznać Jego oblicze i śpieszyć do braci, by nieść im wspaniałą nowinę: «Widzieliśmy Pana!» (J 2, 25)” (*Novo millennio ineunte* 59).